

9. Chupryna Y. (2018) The identification of alternatives and changes in scenarios for the development of regional build clusters. International Journal of Engineering & Technology – UAE: Science Publishing Corporation. Vol 10, No 3.2: Special Issue 2 – pp. 484–486.

10. The smart city model. – Access mode: <http://www.smartcities.eu/model.html>.

11. ISO 26000 Guidance on social responsibility. Access mode: <https://www.webcitation.org/672NbkWPg?url=http://isotc.iso.org/static/>

Дані про авторів

Малашкін Максим Анатолійович,

здобувач кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури
e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Ревунів Олександр Миколайович,

здобувач кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури
e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Гижко Андрій Петрович,

здобувач кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури
e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Бінд Вячеслав Євгенович,

здобувач кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури
e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Данные об авторах

Малашкин Максим Анатольевич,

соискатель кафедры менеджмента в строительстве, Киевский национальный университет строительства и архитектуры
e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Ревунів Олександр Николаевич,

соискатель кафедры менеджмента в строительстве, Киевский национальный университет строительства и архитектуры

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Гижко Андрей Петрович,

соискатель кафедры менеджмента в строительстве, Киевский национальный университет строительства и архитектуры

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Бинд Вячеслав Евгеньевич,

соискатель кафедры менеджмента в строительстве, Киевский национальный университет строительства и архитектуры

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Data on authors

Malashkin Maksim,

Applicants of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Revunov Aleksandr,

Applicants of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Gizhko Andriy,

Applicants of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

Bind Vyacheslav,

Applicants of the Department of Management in Construction, Kyiv National University of Construction and Architecture

e-mail: kmb_knuba@ukr.net

УДК 338:334

ПАЦУК Л.В.

Механізми державного регулювання інституційного розвитку підприємницьких екосистем

Актуальність теми дослідження. У сучасному турбулентному світі роль підприємництва зростає. Саме підприємці готові ризикувати, приймати їх, адаптуватися, ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, виклики конкурентного середовища, нові запити споживачів, а також створювати нові рішення і робочі місця. У сьогоденних умовах населення стикається із необхідністю створювати робочі місця подекуди і самостійно, тож роль малого і середнього підприємництва зростає в усіх країнах світу. Це вже глобальний тренд. Україна не є винятком. Досвід провідних країн світу доводить, що розвиток підприємництва потребує ефективного державного регулювання із залученням широких груп задіяних сторін, що утворюють підприємницькі екосистеми.

Мета дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо механізмів державного регулювання інституціонального розвитку підприємницьких екосистем у нинішніх умовах із урахуванням нерівномірності розвитку регіонів та галузей економіки.

Методологія. У статті використано низку наукових методів, зокрема історичний, логічний, системний, емпіричний методи науково пізнання, що дало змогу визначити особливості ефективного державного регулювання інституціонального розвитку підприємницьких екосистем. влади.

Результати. У статті виділено основні чинники розробки ефективних механізмів державного регулювання інституціонального розвитку підприємницьких екосистем, надано рекомендації щодо формування інституціональної структури підтримки розвитку підприємницьких екосистем в Україні.

Галузь застосування результатів. Галузь державного управління, інституціональної підтримки підприємництва на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Висновки. Основні напрями підтримки підприємництва повинні бути такими: формування та впровадження системної стратегії розвитку підприємництва; формування політики підтримки підприємства та надання ефективної допомоги; нарощування торгового та інвестиційного потенціалу підприємства; створення інфраструктури. Для втілення розроблених рекомендацій потрібно створити інституціональну структуру розвитку підприємства, яка має бути представлена центральним органом, а також функціональними підрозділами та представництвом в областях, містах, селищах, селах, громадах України.

Ключові слова: підприємство, державне регулювання, підприємницька екосистема, інституціональний розвиток, стейкхолдер.

ПАЦУК Л.В.

Механизмы государственного регулирования институционального развития предпринимательских экосистем

Актуальность темы исследования. В современном турбулентном мире роль предпринимательства растет. Именно предприниматели готовы рисковать, принимать их, адаптироваться, эффективно реагировать на изменения внешней среды, вызовы конкурентной среды, новые запросы потребителей, а также создавать новые решения и рабочие места. В современных условиях население сталкивается с необходимостью создавать рабочие места иногда и самостоятельно, поэтому роль малого и среднего предпринимательства растет во всех странах мира. Это уже глобальный тренд. Украина не является исключением. Опыт ведущих стран мира показывает, что развитие предпринимательства требует эффективного государственного регулирования с привлечением широких групп задействованных сторон, образуют предпринимательские экосистемы.

Цель исследования заключается в разработке рекомендаций по механизмам государственного регулирования институционального развития предпринимательских экосистем в нынешних условиях с учетом неравномерности развития регионов и отраслей экономики.

Методология. В статье использованы ряд научных методов, в частности исторический, логический, системный, эмпирический метод научного познания, что позволило определить особенности эффективного государственного регулирования институционального развития предпринимательских экосистем. власти.

Результаты. В статье выделены основные факторы разработки эффективных механизмов государственного регулирования институционального развития предпринимательских экосистем, даны рекомендации по формированию институциональной структуры поддержки развития предпринимательских экосистем в Украине.

Область применения результатов. Отрасль государственного управления, институциональной поддержки предпринимательства на национальном, региональном и местном уровнях.

Выводы. Основные направления поддержки предпринимательства должны быть такими: форми-

рование и внедрение системной стратегии развития предпринимательства; формирование политики поддержки предпринимательства и оказания эффективной помощи; наращивание торгового и инвестиционного потенциала предпринимательства; создание инфраструктуры. Для воплощения разработанных рекомендаций нужно создать институциональную структуру развития предпринимательства, которая должна быть представлена центральным органом, а также функциональными подразделениями и представительством в областях, городах, поселках, селах, общинах Украины.

Ключевые слова: предпринимательство, государственное регулирование, предпринимательская экосистема, институциональное развитие, стейкхолдеры.

PASHCHUK L.V.

State regulation mechanisms of institutional development of entrepreneurial ecosystems

Relevance of the research topic. In today's turbulent world, the role of entrepreneurship is growing. Entrepreneurs are ready to take risks, accept them, adapt, respond effectively to changes in the external environment, the challenges of the competitive environment, new consumer demands, as well as create new solutions and jobs. In today's conditions, the population is faced with the need to create jobs in some places and independently, so the role of small and medium enterprises is growing in all countries. This is a global trend. Ukraine is no exception. The experience of the world's leading countries proves that the development of entrepreneurship requires effective government regulation with the involvement of broad groups of stakeholders that form business ecosystems.

The purpose of the study is to develop recommendations on mechanisms for state regulation of institutional development of business ecosystems in the current environment, taking into account the uneven development of regions and industries.

Methodology. The article uses a number of scientific methods, including historical, logical, systemic, empirical methods of scientific knowledge, which allowed to determine the features of effective state regulation of institutional development of business ecosystems. authorities.

Results. The main factors of development of effective mechanisms of state regulation of institutional development of business ecosystems are allocated in the article, recommendations on formation of institutional structure of support of development of business ecosystems in Ukraine are given.

Field of results application. Branch of public administration, institutional support of entrepreneurship at the national, regional and local levels.

Conclusions. The main areas of entrepreneurship support should be as follows: formation and implementation of a systematic strategy for business development; formation of a policy to support entrepreneurship and provide effective assistance; increasing the trade and investment potential of entrepreneurship; infrastructure creation. To implement the developed recommendations, it is necessary to create an institutional structure for business development, which should be represented by the central body, as well as functional units and representative offices in regions, cities, towns, villages, communities of Ukraine.

Key words: entrepreneurship, state regulation, business ecosystem, institutional development, stakeholder.

Постановка проблеми. Підприємництво є рушієм розвитку економіки держави. У сучасному турбулентному світі роль підприємництва зростає, адже саме підприємці готові ризикувати, приймати їх, адаптуватися, гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища, виклики конкурентного середовища, нові запити споживачів, а також створювати нові рішення і робочі місця. Згідно підрахунків Світового банку, до

2030 року потрібно буде 600 мільйонів робочих місць для зайнятості зростаючої глобальної кількості робочої сили внаслідок автоматизації виробництв та збільшення кількості населення. Ефективно виконати це завдання можуть саме підприємства. Цей факт робить розвиток підприємства важливим пріоритетом для переважної більшості країн. На ринках, що розвиваються, більшість офіційних робочих місць створюють-

ся МСП, які створюють 7 із 10 робочих місць [1]. У сьогоднішніх умовах населення стикається із необхідністю створювати робочі місця подекуди і самостійно, тож роль малого і середнього підприємництва зростає в усіх країнах світу. Це вже глобальний тренд. Україна не є винятком. Сьогодні понад 99% суб'єктів підприємницької діяльності в нашій державі представляють саме мале і середнє підприємництво. Досвід провідних країн світу доводить, що розвиток підприємництва потребує ефективного державного регулювання із залученням широких груп задіяних сторін, що утворюють підприємницькі екосистеми.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Питаннями розвитку підприємництва займалися зарубіжні науковці різних періодів, зокрема Р. Кантільйон, А. Сміт, Ж.Б. Сей, Г. Мангольд, Д. Рікардо, К.Маркс, К. Бодо, Й. Шумпетер, Е. Долан, Д. Ліндсей, Ф. Хайек, Г. Саймон, Дж. М. Кейнс, П. Самуельсон, П. Друкер, І. Адізес, Е. Райнерт, Р. Хізрич та інші. Українські економісти почали працювати над аспектами підприємницької діяльності та розвитком підприємництва. Серед провідних вітчизняних дослідників – В. Базилевич, А. Старостіна, З. Варналій, А. Ігнатюк, Н. Гражевська, Г. Геєць, І. Дмитрієв, В. Зубов, Л. Кривега, В. Галасюк, І. Гужва, З. Герасимчук, І. Герчикова, В. Гриньова, А. Косих, С. Реверчук, Л. Воротіна, С. Мочерний, О. Устенко, С. Чеботар, Ф. Бутинець, В. Подсолонко, Т. Молчанова та інші.

Зазначені фахівці зробили вагомий внесок у розробку питань державного регулювання та розвитку підприємництва, проте питання механізмів залучення держави до процесів інституціонального розвитку підприємницьких екосистем залишається недостатньо розкритим.

Метою даної статті є розробка рекомендацій щодо механізмів державного регулювання інституціонального розвитку підприємницьких екосистем у нинішніх умовах із урахуванням нерівномірності розвитку регіонів та галузей економіки.

Виклад основного матеріалу. По суті, підприємства почали активно засновуватись після здобуття Україною незалежності, тобто починаючи з 1991 року. Зокрема, з 1997 року, першого року, статистична інформація за яким є доступною кількість суб'єктів ЄДРПОУ зросла втричі з 615 тисяч до 1,84 млн у 2018 році, а кількість підприємств на 10 000 населення збільшилась також у три рази відповідно з 27 до 80 підприємств у 2018 ро-

ці [2, с. 68; 3]. Підприємства виступають потужними роботодавцями, працевлаштовуючи 85% найманих працівників у нашій державі. Представники МСП створюють понад 80% робочих місць серед усіх суб'єктів підприємництва [4]. При значній вагомості МСП в економіці України рівень довіри до підприємств в українському суспільстві залишається на досить низькому рівні. У 2011 році підприємцям не довіряло 40%, а довіряло – 15% українців, решта мали нейтральне ставлення. Цікавим є той факт, що з 1994 року цей показник майже не змінився [5]. У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, що дало змогу розпочати більш активно впроваджувати міжнародний досвід розвитку підприємництва. Станом на 2020 рік в Україні відбуваються значні позитивні зрушення в напрямку розвитку підприємництва: створено органи підтримки підприємництва, розроблено законодавчо-нормативну базу, здійснюється активна консультаційна та експертна підтримка, полегшуються адміністративні процедури, створюються умови та інструменти для отримання доступного фінансування, представники бізнесу залучаються до обговорень, влада різних рівнів визнає важливість їх ролі, освітні та навчальні заклади все частіше включають підприємництво до переліку освітніх компонент, а підприємницькі риси – до компетенцій своїх слухачів. Проте, незважаючи на позитивні зрушення, має місце нерівномірність розвитку підприємництва у різних регіонах країни, низький рівень поінформованості підприємців про можливості, що їх створено на державному, регіональному та локальному рівнях. Більше того, підприємцям бракує знань щодо того, як створювати, розвивати, масштабувати власну справу. Це стосується і організаційно-правових, і маркетингових, і операційних, і фінансових питань. Підприємцям значно легше розвиватись у спільноті, тож важливою складовою розвитку має стати діяльність бізнес-об'єднань.

Позитивні зрушення у розвитку підприємництва в Україні дають змогу дійти висновку, що вони пов'язані безпосередньо зі стрімким зростанням підприємницьких екосистем, які визначаємо як сукупність юридичних та фізичних осіб з різних секторів, різних за характером діяльності, що функціонує задля розвитку інновацій та підприємницької діяльності шляхом об'єднання зусиль

різних груп стейкхолдерів. Розвиток підприємництва охоплює різні сектори, залучає численні зацікавлені сторони та вимагає узгоджених дій державного та приватного секторів. Він має бути інтегрованим до національних рамок розвитку. Розбудова ринкових інституцій повинна супроводжуватися розбудовою потенціалу відповідних інституційних структур. На думку міжнародних організацій, державний та приватний сектори в країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, повинні спільно працювати над поліпшенням функціонування ринків у країні, одночасно активізуючи зусилля щодо інтеграції у світову економіку. Донори активно долучаються до цього процесу. Вони можуть допомогти пришвидшити навчальні процеси, обмінюючись передовим досвідом, вони можуть технічно та фінансово допомогти країнам з перехідною економікою та країнам, що розвиваються, у подоланні бар'єрів, головне, вони можуть забезпечити, щоб покращений доступ до ринку доповнював покращену конкурентоспроможність підприємств.

На думку експертів ОЕСР [6], розвиток підприємництва вимагає наскрізної стратегії, яка зачіпає багато сфер (наприклад, здатність уряду реалізовувати обґрунтовану макроекономічну політику, спроможність зацікавлених сторін розвивати сприятливе мікроекономічне середовище для ведення бізнесу, зокрема, через спрощену правову та нормативну базу, належне управління, рясні та доступні фінанси, відповідна інфраструктура, допоміжна освіта, достатньо здорова та гнучко кваліфікована робоча сила, а також спроможні державні та приватні установи, а також здатність МСП реалізовувати конкурентну практику діяльності та бізнес-стратегії). Таким чином, стратегія розвитку підприємницьких екосистем повинна бути інтегрована у ширшу національну стратегію розвитку.

Важливим елементом підтримки підприємництва має стати діалог та партнерські стосунки між зацікавленими сторонами (державний сектор, приватний сектор та громадянське суспільство), адже вони сприяють підвищенню власності на ці стратегії, роблять їх більш реалізовуваними (шляхом кращого задоволення потреб підприємств), роблячи їх політично надійними та стійкими. Крім того для ефективного розвитку підприємництва потрібно забезпечити доступ та інтеграцію на місцеві, національні та глобальні ринки. Виконання подібної задачі вимагає значних інвестицій у ста-

лий розвиток інституційної і фізичної інфраструктури та надання послуг підприємств у всіх регіонах, включаючи сільські та віддалені.

Узагальнимо основні напрями політики щодо розвитку підприємницьких екосистем на національному рівні. На нашу думку, прийнятними для українських реалій напрямами формування державної політики щодо розвитку підприємницьких екосистем із пропозицій, розроблених експертами ОЕСР [6], можуть стати такі: системна стратегія розвитку підприємництва; формування політики підтримки підприємництва та надання ефективної допомоги; нарощування торгового та інвестиційного потенціалу підприємництва; створення інфраструктури.

Розвиток підприємництва потребує наскрізної стратегії, що закладена в національних рамках розвитку. В Україні діє Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва до 2020 року [7]. Важливо брати до уваги, що підприємства працюють у різних галузях. Поліпшення конкурентоспроможності підприємств вимагає політики, яка діє на економічні, політичні та соціальні інститути в країні, на ринки, та на організації, які регулюють, стабілізують та легітимізують ці ринки. Як така, стратегія розвитку підприємництва повинна висунути на перший план виклики, з якими стикаються підприємства та бути спрямованою на їх усунення. Для цього потрібні: обґрунтована макроекономічна політика; створення мікроекономічного середовища, сприятливого для розвитку підприємницьких екосистем; конкурентні бізнес-стратегії самих підприємств; доступ до фінансів; сприятливе правове, регуляторне та адміністративне середовище; посилення інститутів підтримки.

Розглянемо наведені складові детальніше. Обґрунтована макроекономічна політика повинна врахувати той факт, що передбачуваність ділового середовища є вирішальним фактором у процесі прийняття бізнес-рішень. Не тільки малі і середні підприємства (МСП), але й великі компанії, в тому числі іноземні, що інвестують, залежать від здатності уряду здійснювати обґрунтовану та послідовну макроекономічну політику. Низький дефіцит бюджету, низька інфляція та стабільний та прозорий валютний режим, що забезпечує конкурентоспроможні курси валют в економіці, допомагають забезпечити мінімальну стабільність, необхідну бізнесу для прийняття обґрунтованих бізнес-рішень.

Мікроекономічне середовище, сприятливе для бізнесу в ідеалі, може характеризуватися спрощеною правовою та нормативно-правовою базою, належним управлінням, відсутністю корупції, доступними фінансами, відповідною інфраструктурою, достатньою кількістю робочої сили, позитивним ставленням суспільства до підприємництва тощо. Йдеться про взаємодію підприємництва із установами, ринками та організаціями.

Конкурентні бізнес-стратегії підприємств та вміння їх розробляти і впроваджувати самими підприємцями залежить у тому числі від установ, ринків та організацій, що становлять ділове середовище. Це ефективність та результативність установ, ринків та організацій, які заохочують або не заохочують підприємства брати участь у вивченні нових способів ведення бізнесу, порівнювати свої власні конкурентні характеристики з характеристиками своїх суперників та приймати рішення щодо інвестування, включаючи впровадження інновацій у своїх бізнес-стратегіях. Необхідно забезпечити узгоджені та скоординовані дії на всіх рівнях для покращення конкурентоспроможності підприємництва. Цього можна досягти шляхом включення стратегії розвитку підприємництва в національну стратегію розвитку, щоб наслідки відповідної політики для підприємництва серйозно розглядалися на кожному етапі та рівні. Хорошим прикладом подібного підходу може слугувати політики розвитку МСП, прийнятої у Сполученому Королівстві Великобританії та Північній Ірландії «Спершу думайте про малих» (Think Small First) 2001 року. В ній відображені зусилля уряду включити питання МСП у національну парадигму розвитку. В ній зокрема зазначено, що уряд буде фокусуватись на трьох пріоритетних сферах: підтримка та розвиток культури і середовища, у тому числі макроекономічної стабільності, а також політичних рішень; формування регуляторної бази для бізнесу; підтримка бізнесу на кожній стадії його життєвого циклу, у тому числі у питаннях персоналу, навичок, порад, умов праці, ІТ, фінансів та міжнародної торгівлі.

Створення правового, нормативного та адміністративного середовища. Нормативно-правова база встановлює «правила гри» в суспільстві та регулює спосіб взаємодії уряду, підприємств та громадянського суспільства між собою. Правила впливають на інвестиційні рішення, можливості економічних суб'єктів. Сприятливе правове, регу-

ляторне та адміністративне середовище для МСП характеризується, серед іншого, як таке, в якому:

1. Права власності чітко визнані,
 2. Контракти легко виконуються,
 3. Проста, прозора система податків із низьким рівнем витрат діє, і вона сприймається як справедлива,
 4. Підприємства можуть реєструватися в органах влади через просту і недорогу систему, бажано шляхом віддаленого доступу через Інтернет,
 5. Вимоги до ліцензування бізнесу зведені до мінімуму, і коли вони виконуються, метою є захист здоров'я та безпека споживачів та робочої сили, а не джерело доходу для місцевого та / або центрального уряду,
 6. Трудове законодавство є збалансованим та гнучким, захищаючи права праці та фірми однаково,
 7. МСП, незалежно від того, експортують вони чи імпортують, взаємодіють із впорядкованою митною адміністрацією, яка є ефективною, простою та прозорою,
 8. Нормативи фінансового сектору (банківська справа, страхування, лізинг) визнають обмеження МСП та запровадили відповідні правові та регуляторні інструменти, які дозволяють використовувати загальнодоступні активи МСП як заставу,
 9. Державні адміністратори на місцевому рівні оцінюють підприємців як тих, хто сприяє економічному зростанню, ставляться до них справедливо і прагнуть обмежити корупцію до мінімуму,
 10. Законодавство та регулювання є гендерно нечутливими, верховенство закону та правила гри однаково стосуються і чоловіків, і жінок,
 11. МСП можуть легко створювати та вступати до членських організацій,
 12. Законодавство про банкрутство не передбачає надмірно високих покарань для підприємців [6].
- Доступ до фінансів є однією із найбільш важких тем для українських підприємств, проте Україна активно крокує у напрямку вирішення даного питання. Проблеми доступу до фінансування не можуть бути вирішені шляхом впровадження схем фінансування чи програм у вакуумі. Існують інституційні проблеми, що охоплюють спектр від макrorівня до мікро, що супроводжується дефіцитом потенціалу. Такий широкий спектр може бути вирішений лише шляхом включення розвитку підприємництва у національні рамки. Підприємці повинні проявляти ініціативу, а не тільки вказувати на це, як на перешкоду номер один: їм

потрібно мобілізувати спільну адвокацію та рекомендації на основі обґрунтованого аналізу через свої організації.

Інституції підтримки та розвитку підприємництва відіграють вирішальну роль у процесі впровадження стратегії. Розвиток підприємницьких екосистем повинен бути всеохоплюючим і спиратися на консенсус щодо викликів, цілей та широким напрямів політики серед ключових зацікавлених сторін цього процесу. Він повинен об'єднати та координувати зусилля інституційних структур, які формують політику або впливають на неї (парламент, місцеві органи влади), адміністраторів політики (галузеві міністерства, органи місцевого самоврядування та регуляторні структури) та громадських організацій підтримки (об'єднання підприємців, Агенції регіонального розвитку, навчальні заклади та фінансові установи).

Доцільно та важливо узгоджувати політику на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Мають існувати цілісні урядові підходи, щоб торгова та інвестиційна політика та встановлення стандартів узгоджувалися з цілями та політикою розвитку. Рівень підприємницької освіти має стати одним із пріоритетів державної політики, оскільки саме поширення знань та навичок управління місцевими підприємствами є однією з найважливіших передумов залучення прямих іноземних інвестицій для приймаючих країн. Тому важливо не лише надавати знання, але і переконатися, що вони відповідають міжнародним практикам. Держава має сприяти нарощуванню торгового та інвестиційного потенціалу підприємців, забезпечуючи здатність швидко та ефективно реагувати на міжнародні зміни тенденцій ринку, щоб скористатися торговими та інвестиційними можливостями та скористатися перевагами міжнародної торгової системи. Це означає, що вони повинні бути конкурентоспроможними та продуктивними. Для підвищення конкурентоспроможності та продуктивності підприємництва необхідні ефективні системи підтримки бізнесу. Розробка ефективної системи підтримки бізнесу також є ключовою умовою успіху як торгівлі, так і розбудови інвестиційного потенціалу. Для цього потрібні агентства з підтримки бізнесу (включаючи фінансові установи), які орієнтовані на споживача та мають продемонстровану здатність проникнути в сектор підприємництва. Для цього варто здійснити низку заходів, зокрема щодо збільшення спро-

можності фінансових установ створювати вигідні програми кредитування; зміцнення підтримки бізнесу; розробки національної стратегії розвитку та просування експорту; програми посилення підприємств завдяки кластерам; створення індустріальних парків та бізнес-інкубаторів. Розглянемо ці рекомендації детальніше.

Важливим завданням будь-якої держави є заходи для збільшення спроможності фінансових установ створювати вигідні програми кредитування підприємств. Сьогодні в Україні розпочала свою роботу досить інноваційна програма доступних кредитів для підприємців «5–7–9». На кінець лютого 2020 року Фонд розвитку підприємництва, в управлінні якого знаходиться дана програма, узгодив проекти договорів з уповноваженими банками, до числа яких увійшли: Ощадбанк, Укресімбанк, Укргазбанк та Приватбанк [8]. Програма виглядає такою, що є на часі, проте варто особливу увагу приділити інформуванню підприємців про можливості, що їх створює дана програма доступного фінансування. Нарощування потенціалу підприємств сприятиме зміцненню підтримки бізнесу завдяки розгалуженій системі надання послуг для розвитку бізнесу.

Необхідно розробити національну стратегію розвитку та просування експорту, яка б враховувала інтереси та безпосередню участь усіх ключових зацікавлених сторін. Подібна стратегія також повинна прагнути інтегрувати підтримку та просування експорту у систему підтримки бізнесу. В Україні існують секторальні та крос-секторальні експортні стратегії за такими напрямками: технічне обслуговування повітряних суден; інформаційно-комунікаційні технології; туризм; машинобудування; харчова та переробна промисловість, креативні індустрії, торгівельна інфраструктура та просування експорту; вдосконалення навичок; інновації для спорту; транспортування та спрощення умов торгівлі [9]. Зокрема, розпорядження Кабінету міністрів України від 10 липня 2019 року № 588-р схвалено Стратегію розвитку експорту продукції сільськогосподарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. Проте ми бачимо, що далеко не всі галузі мають відповідні стратегії, тож влучним вирішенням могло би стати створення органу зі сприяння експорту, який міг би опікуватись, у тому числі, питаннями прямих іноземних інвестицій. Важливо, щоб це був

відокремлений та незалежний орган, який би активно співпрацював та залучав приватний сектор до своєї діяльності.

Важливо розробити програми посилення підприємництва, беручи до уваги програми посилення або створення ланцюгів поставок і кластерів. В Україні є кластери, більшість з них поки представляють аграрний сектор, проте виникають і IT кластери, і креативні, і кластери в інших сферах. Наприклад, у Хмельницькій області є кластер сільського зеленого туризму «Оберіг», до якого увійшли десять зелених осель. На Буковині, Чернівецькій області працює Перший аграрний кластер, який є україно-румунський та націлений на розвиток садівництва. Також сферу аграрного виробництва представляє рівненський кластер, спрямований на підтримку та розвиток інновацій. На Вінниччині існує переробно-харчовий кластер, що має на меті об'єднати фермерів. У Львові та Харкові, наприклад, працюють IT-кластери [10]. На нашу думку, діяльність кластерів має бути підпорядкована одному органу, для того, щоб вона була системною та охоплювала максимально можливу кількість галузей.

Сприятиме розвитку підприємництва створення індустріальних парків та бізнес-інкубаторів з метою забезпечення відповідної інфраструктури для постачальників МСП, ініціювати ініціативи з розвитку кластерів, де це можливо, через державно-приватне партнерство. Станом на лютий 2020 року в Україні зареєстровано 43 індустріальні парки [11], проте відкритим залишається питання про ефективність їх функціонування.

Щодо створення та розвитку інфраструктури варто зазначити, що інвестиції у транспорт, телекомунікації, енергетику, водопостачання можуть покращити діяльність приватного сектору та розширити можливості доступу до місцевих, регіональних та глобальних ринків. Важливо, щоб інфраструктурні послуги охоплювали всі верстви суспільства для того, щоб надати можливість підприємствам різного розміру та з усіх областей брати участь в економічній діяльності.

Задля ефективного впровадження заходів з інституціонального розвитку підприємницьких екосистем в Україні необхідно створити єдиний орган, який би займався усіма ініціативами з формування та впровадження наскрізної стратегії, у тому числі питаннями публічно-приватного діалогу, підтримки в усіх сферах, доступу до фінансів, роз-

будови інфраструктури тощо. Сьогодні виключно питаннями підприємництва опікуються такі органи: Офіс розвитку МСП; Фонд розвитку МСП; Рада бізнес-омбудсмена. Цікавим є той факт, що всі вони створені за кошти або частково фінансуються міжнародними донорами. Усі зазначені організації мають різне підпорядкування, з огляду на міжнародний досвід та наведені вище рекомендації вважаємо за доцільне скористатись підходом до управління розвитком підприємництва, яким користуються США. У Сполучених Штатах Америки інституційна структура підтримки МСП має три рівні: федеральний, штатний, місцевий. Основним органом, які займається питаннями розвитку та підтримки МСП є Адміністрація малого бізнесу (Small Business Administration, SBA). SBA звітує безпосередньо Президенту країни. SBA працює у тісній співпраці із Національною консультативною радою, незалежним органом, що включає представників бізнесу та експертів. Також існує незалежний орган, Асоціація центрів розвитку малого бізнесу. SBA покриває 50% витрат Центрів розвитку малого бізнесу, решта – за рахунок самофінансування або участі місцевих бюджетів. Також SBA впроваджує великі державні програми на федеральному рівні, зокрема у таких напрямках як доступ до капіталу, доступ до інформації, освіти та навчання, закупівель, допомоги у випадках природних катастроф, допомоги у експорті. Задля вирішення питань, пов'язаних із експортною діяльністю, на федеральному рівні працюють Центри допомоги в експорті, які SBA координує спільно з Департаментом комерції США. Установи, що займаються фінансуванням є незалежними, проте координують свою діяльність з SBA, це і венчурні фонди, і інвестиційні центри і решта. Основна мета інституційного регулювання на федеральному рівні – мінімізувати адміністративне та регуляторне навантаження та сприяти підтримці інституційного середовища. [12]

На рівні штатів мета діяльності Адміністрації малого бізнесу полягає у сприянні впровадженню федеральних програм підтримки, спрощенні адміністративних завдань для МСП на рівні штатів та переведення пріоритетів держави в програму підтримки МСП. Тут Адміністрація малого бізнесу представлена Центрами розвитку малого бізнесу (ЦРМБ), що працюють в університетах, освітніх закладах, місцевих торгово-промислових палатах. Центри мають у своєму підпорядку-

ванні розгалужену мережу відділень, основною метою яких є створення можливостей ефективного надання послуг МСП. Такі відділення і представляють Адміністрацію та державу на місцевому рівні, маючи на меті створення та підтримку ефективних місцевих установ надання послуг з розвитку бізнесу [12].

Пропонуємо за аналогічною схемою сформулювати й інституціональну структуру підтримки підприємництва в Україні. Насамперед необхідно створити централізований орган підтримки підприємництва, діяльність якого буде націлена на розробку і впровадження єдиної наскрізної стратегії розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва в усій країні. Важливо врахувати і обласний рівень, і рівень громад.

Функції центрального органу мають бути наступними:

- формування та впровадження стратегії розвитку підприємництва;
- забезпечення розвитку підприємництва на рівні країни, областей та громад;
- координація співпраці стейкхолдерів, задіяних сторін з розвитку підприємництва;
- підтримка державно-приватного діалогу;
- формування підприємницької екосистеми;
- розробка загальнодержавних програм підтримки підприємництва;
- створення Центрів розвитку підприємства, які надаватимуть послуги з розвитку бізнесу;
- створення та координація діяльності бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів тощо;
- розробка програм галузевої підтримки підприємства;
- створення та забезпечення стійкої роботи центру з розвитку експорту;
- надання доступу до бізнес-знань та менторської мережі;
- співпраця із державними органами влади для створення сприятливих умов розвитку підприємства;
- забезпечення та координація доступу підприємства до фінансів;
- співпраця з міжнародними організаціями та донорами;
- сприяння розвитку бізнес-об'єднань та діалогу з ними;
- співпраця з навчальними закладами у напрямку підготовки затребуваних кадрів;
- розвиток інфраструктури;

• адвокація, захист інтересів підприємництва на державному рівні.

Даний перелік функцій не є вичерпним та може бути доповненим. Загалом важливо врахувати необхідність впровадження єдиної політики розвитку підприємництва. Питаннями розвитку та підтримки підприємства має опікуватись центральний орган – Адміністрація підприємства, підзвітний Кабінет міністрів України. Діяльність Адміністрації повинна координуватись із Радою бізнес-омбудсмена та Радою підприємців, незалежним органом, до якого увійдуть представники малого і середнього підприємства, бізнес-асоціацій, торгово-промислових палат, експерти з питань розвитку підприємства тощо. Обидві Ради будуть самостійними організаціями, але Адміністрація координуватиме свою діяльність з ними. Рада підприємців покликана стати консультативно-дорадчим органом, майданчиком для державно-приватного діалогу. В підпорядкуванні Адміністрації підприємства повинні знаходитись такі установи як:

- центр розвитку підприємства, покликані надавати послуги з розвитку бізнесу;
- центр розвитку експорту, що займатиметься всебічною підтримкою та популяризацією виходу українських представників малого і середнього бізнесу на міжнародні ринки;
- національний інвестиційний фонд підприємства, основною задачею якого стане надання доступу до фінансів, у тому числі кредитів.

Ці три установи повинні бути саме під керівництвом Адміністрації, оскільки їх функціонування повинно бути узгоджене одне з одним. На обласному рівні питаннями впровадження стратегії та виконання функцій наведених вище центрів та фонду будуть займатись обласні центри розвитку підприємства. У свою чергу на рівні міст, селищ, сіл та громад, обласні центри матимуть філії.

Висновки

Підсумовуючи наведені у даному розділі рекомендації, варто зазначити, що основні напрями підтримки підприємства повинні бути такими: формування та впровадження системної стратегії розвитку підприємства; формування політики підтримки підприємства та надання ефективної допомоги; нарощування торгового та інвестиційного потенціалу підприємства; створення інфраструктури. Для втілення розроблених рекомендацій потрібно створити інституціональну структуру роз-

виту підприємництва, яка має бути представлена центральним органом, а також функціональними підрозділами та представництвом в областях, містах, селищах, селах, громадах України.

Список використаних джерел

1. Small and medium enterprises (SMEs) finance: Overview. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>.

2. Газуда М. В., Волощук Н.Ю. Регіональний розвиток сфери малого підприємництва. Ужгород : Видавництво «ФОР Сабова А.М.», 2017. 254 с.

3. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm.

4. Горюнов Д., Кравченко О., Вдовенко Ю., Денисюк Г. Огляд МСП в Україні 2018/2019: Фокус на європейській інтеграції. Київ : 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpxcbePvy_ymQlJMi5Wci5RKxP/view.

5. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Незалежний моніторинг : у 2 т. / за ред. д. філософ. н. Є.І. Головахи, д. соц. н. М.О. Шульги. К. : Інститут соціології НАН України, 2011. Т.2. 480 с.

6. Promoting SMEs for Development. Promoting Entrepreneurship and Innovative SMEs in a Global Economy: Towards a More Responsible and Inclusive Globalization : 2nd OECD Conference Of Ministers Responsible For Small and Medium-Sized Enterprises, 3–5 June 2004. Istanbul. URL: <https://www.oecd.org/cfe/smes/31919278.pdf>.

7. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504–р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250167535>.

8. З березня в програмі «Доступні кредити 5–7–9%» запрацюють кредитні гарантії. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/28/657567>.

9. Секторальні та крос-секторальні експортні стратегії. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=4caaddb5-094f-4dab-8ac9-da323b41ad65&title=SektoralniTaKrossektoralniEksportniStrategii>.

10. Про кластери в Україні та світі. Бізнес-асоціація «Ми – херсонці». URL: <http://business100.ks.ua/pro-klasteri-v-ukrayini-ta-sviti>.

11. Реєстр індустріальних парків. Портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/dataset/8206ed0c-5911-4b88-9c7f-56c6fcd08660>.

12. U.S. Small Business Administration : веб-сайт. URL: <https://www.sba.gov>.

References

1. Small and medium enterprises (SMEs) finance: Overview. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/sme/finance>.

2. Hazuda M. V., Voloshchuk N.Yu. Regionalnyi rozvytok sfery maloho pidpriemnytstva. Uzhhorod : Vydavnytstvo «FOP Sabov A.M.», 2017. 254 s.

3. Pokaznyky strukturnoi statystyky po sub'iektakh hospodariuvannia z rozpodilom za yikh rozmiramy. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm.

4. Horiunov D., Kravchenko O., Vdovenko Yu., Denysiuk H. Ohliad MSP v Ukraini 2018/2019: Fokus na yevropeiskii intehratsii. Kyiv : 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpxcbePvy_ymQlJMi5Wci5RKxP/view.

5. Ukrainiske suspilstvo. Dvadtsiat rokiv nezalezhnosti. Nezaleznyi monitorynh : u 2 t. / za red. d. filosof. n. Ye.I. Holovakhy, d. sots. n. M.O. Shulhy. K. : Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2011. T.2. 480 s.

6. Promoting SMEs for Development. Promoting Entrepreneurship and Innovative SMEs in a Global Economy: Towards a More Responsible and Inclusive Globalization : 2nd OECD Conference Of Ministers Responsible For Small and Medium-Sized Enterprises, 3–5 June 2004. Istanbul. URL: <https://www.oecd.org/cfe/smes/31919278.pdf>.

7. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 travnia 2017 r. № 504–r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250167535>.

8. Z bereznia v prohrami «Dostupni kredyty 5–7–9%» zapratsiuiut kredytni harantii. Ekonomichna pravda. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/28/657567>.

9. Sektoralni ta kros-sektoralni eksportni strategii. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=4caaddb5-094f-4dab-8ac9-da323b41ad65&title=SektoralniTaKrossektoralniEksportniStrategii>.

10. Pro klasteri v Ukraini ta sviti. Biznes-asotsiatsiia «My – khersontsi». URL: <http://business100.ks.ua/pro-klasteri-v-ukrayini-ta-sviti>.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

11. Reiestr industrialnykh parkiv. Portal vidkrytykh danykh. URL: <https://data.gov.ua/dataset/8206ed0c-5911-4b88-9c7f-56c6fcd08660>.

12. U.S. Small Business Administration : veb-sait. URL: <https://www.sba.gov>.

Дані про автора

Пащук Лідія Віталіївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

e-mail: lidia_paschuk@yahoo.com

Данные об авторе

Пащук Лидия Витальевна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры международной экономики и маркетинга, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

e-mail: lidia_paschuk@yahoo.com

Data about author

Lidiia Pashchuk,

PhD, Associate Professor, Department of International Economics and Marketing, Taras Shevchenko National University of Kyiv

e-mail: lidia_paschuk@yahoo.com